यदा त्वेवं भवति, गर्गाणां भगो गर्गभगः, [1]गर्गभगोऽस्या अस्ति इति गर्गभगिणी इति, तदा मातृभोगीणवन्नित्यमेव णत्वेन भवितव्यम् । माषवापिणी, माषवापिनी इत्यत्र तु 'गतिकारकोपपदानां कृद्भिः [2]सह समासवचनं प्राक्सुबुत्पत्तेः' (पु. प. ६२) इति कृदन्तेनैव समासे सति प्रातिपदिकस्य उत्तरपदस्यैव [3]सतो नकारो भवति । तथा चात्र नुम्ग्रहणं [4]कृतम् । स हि [5]समुदायभक्तत्वादुत्तरपदस्यान्तो न भवति[6] ।

[९५०] युवादीनां प्रतिषेधो वक्तव्यः । (म. भा. ३. ४५६)

आर्ययूना । क्षत्रिययूना । [7]प्रपक्वानि । दीर्घाह्नी शरद् ॥

एकाजुत्तरपदे णः । (१२/३०७)

एकाजुत्तरपदं यस्य स एकाजुत्तरपदः, तस्मिन्नेकाजुत्तर[8]पदसमासे प्रातिपदिकान्तनुम्विभक्तिषु पूर्वपदस्थान्निमित्तादुत्तरस्य [9]नकारस्य णकारः आदेशो भवति । [10]वृत्रहणौ । वृत्रहणः । नुमि – क्षीरपाणि । सुरापाणि । विभक्तौ – क्षीरपेण । सुरापेण । णः इति वर्तमाने पुनर्णग्रहणं [11]विकल्पाधिकारनिवृत्तेः विस्पष्टीकरणार्थम् ॥

कुमति च । (१३/१०५६)

कवर्गवति चोत्तरपदे प्रातिपदिकान्तनुम्विभक्तिषु [12]पूर्वपदस्थान्निमित्तादुत्तरस्य नकारस्य णकारादेशो भवति । वस्त्रयुगिणौ । वस्त्रयुगिणः[13] । स्वर्गकामिणौ । वृषगामिणौ । नुमि – वस्त्रयुगाणि । खरयुगाणि । विभक्तौ – वस्त्रयुगेण । [14]खरयुगेण ॥

उपसर्गादसमासेऽपि णोपदेशस्य । (१४/२२८४)

[15]णः उपदेशे यस्यासौ णोपदेशः । णोपदेशस्य धातोर्यो नकारः तस्य उपसर्गस्थान्निमित्तादुत्तरस्य णकारादेशो भवति असमासेऽपि समासेऽपि । प्रणमति । परिणमति । [16]प्रणायकः । परिणायकः । उपसर्गात् इति किम् ? प्रगता नायकाः अस्माद् देशात् प्रनायको देशः । असमासेऽपि किम् ? पूर्वपदाधिकारात् समास एव स्यात् इति तदधिकारनिवृत्तिद्योतनार्थम् । णोपदेशस्य इति किम् ? प्रनर्दति । [17]प्रनर्दकः ॥

हिनुमीना । (१५/२५३०)

[18]हिनु मीना इत्येतयोः उपसर्गस्थान्निमित्तादुत्तरस्य नकारस्य णकारादेशो भवति । प्रहिणोति । प्रहिणुतः । प्रमीणाति । प्रमीणीतः । [19]हिनुमीनाग्रहणे विकृतस्यापि भवति[20] (म.भा.३.४५८), अजादेशस्य स्थानिवत्त्वात्[21] ॥

---

1. स इत्यधिकम् ब. 2. सह नास्ति ब. 3. अन्तः क. इ. ह. 4. कृतम् नास्ति ब. 5. अङ्ग इत्यधिकम् क. 6. नकारः इत्यधिकम् ह. 7. परिपक्वानि ब. क. ड. ह. 8. पदे क. इ. 9. नकारस्य नास्ति क. 10. प्रातिपदिकान्ते इत्यधिकम् ड. इ. ह. 11. विकल्पनिवृत्त्यर्थम् क.इ.ह. 12. यो नकारः तस्य इत्यधिकम् क.इ. 13. स्वरयुगिणौ स्वरयुगिणः इत्यधिकम् क. 14. वरयुगेण ह. 15. वाक्यमिदं नास्ति ब. 16. समासे इत्यधिकम् ह, प्रगतो नायकः प्रणायकः ड, प्रणामकः परिणामकः ब. 17. प्रनर्दकः नास्ति इ. 18. उपसर्गात् इति वर्तते इत्यधिकम् ब. क. ड. इ. 19. हिनुमीना-स्थानिवत्त्वात् नास्ति ब. 20. इति इत्यधिकम् क. 21. एकादेशविकृतानन्यत्वात् वा इत्यधिकम् क.